

## **Kommentar/hørings svar til arbejdet med folkekirkens liturgi fra menighedsrådet ved Haslev Kirke**

Haslev Kirkes menighedsråd glæder sig over, at folkekirkens biskopper har igangsat en bred drøftelse om liturgi i vores fælles kirke. Over tid har der fra forskellig side i det kirkelige landskab været ønske om et arbejde med gudstjenesten, derfor hilses det velkomment. Hele processen med udvalgsarbejde, rapporter, drøftelser og svarmuligheder, vidner om, at der bliver lyttet til den udvikling, der allerede er i gang, og til de forandringsbehov, der presser sig på. Det vil vi gerne kvittere positivt for og bidrage til.

Hér lokalt har menighedsrådet haft temadrøftelser om rapporterne, og menigheden har ad flere omgange været inddraget.

Allerede forud for rapporterne har man i sognet arbejdet med højmissen, blandt andet gennem fornyelse af kirkemusikken med inspiration fra omverden, flittig brug af nye salmer, gudstjenestegrupper (delvist efter Modeus-forbillede) og ved at have fungeret som liturgisk frisogn gennem de sidste to år med løbende drøftelser i menighedsråd og menighed. Derfor var det ikke overraskende for os, at en samtale om gudstjenesten ville være engagerende og livgivende – hvad den bestemt har været - men rapporterne har kvalificeret samtalen. Rapporterne og den debat, der hidtil har været ud fra dem, har givet en god oplevelse af, at vi i folkekirken er i gang med en fælles besindelse og udvikling.

Fagudvalgenes rapporter lægger op til, at interesserede kan give respons. De tre rapporter favner bredt og rejser mange emner, som kunne afføde respons i forskellig retning. Vi har valgt at bidrage med nogle replikker, der især baserer sig på lokale erfaringer. Herunder følger tre emneopdelte bidrag til henholdsvis gudstjeneste, nadver og dåb samt autorisation.

### **1. Replik til rapporten om gudstjeneste**

#### **Kontinuerligt og nænsomt arbejde med gudstjenesten er rettidig omhu**

Arbejdet med gudstjenesten og den igangværende debat har i Haslev Kirke mundet ud i konkrete opmærksomhedspunkter og forslag til justeringer af gudstjenesten. Som led i en periode som liturgisk frisogn har vi også afprøvet nogle af disse forslag i gudstjenesten (se vedlagte bilag: Haslev liturgi 2020 i prøveperiode).

Arbejdet med gudstjenesten skal ikke betragtes som et projekt, man kan blive færdig med. Det er vores opfattelse at den igangværende landsdækkende debat bør munde ud i løsninger, der kan understøtte og inspirere en varig lokal proces og med erfaringsdeling på tværs af sognegrænser.

Arbejdet med gudstjenesten bør foregå kontinuerligt og med små og langsomme indsatser. Dels så forandringer kan få den tid og opmærksomhed, der kræves for et godt resultat, og dels så menigheden til stadighed kan føle sig hjemme i og trygge ved den gudstjeneste, den kender. Det kræver tid at lytte, få ideer, gennemtænke, afprøve, tilrette og vænne sig til forandringer, inden man kan vurdere, om de bør være blivende. Samtidig kræver

gudstjenestearbejdet også vedholdenhed: Enhver forandring avler modstand, så hvis man vil flytte noget, skal man også have modet til at insistere. Vi skal trygt afprøve noget, som sidenhen trækkes tilbage, men samtidig skal vi ikke skabe utryghed og kaos ved at ændre alt på én gang eller hele tiden.

Gudstjenesteudvalget ved Haslev Kirke har ofte erfaret, at selv interesserede kirkegængere ikke har opdaget de forandringer, der har været afprøvet, men at det var nødvendigt at henlede opmærksomheden på dem. Udvalget har taget det som en indikation på, at det genkendelige og trygge ved en gudstjeneste ikke nødvendigvis skal findes i f.eks. placeringen af enkeltled eller fastholdelsen af en bestemt ordlyd. Genkendelighed og tryghed ved gudstjenesten handler i høj grad også om de udførendes fremførelse (liturgisk gebærden) og helhedsindtrykket hos deltagerne.

Det er rettidig omhu, at vi som kirke fra tid til anden kigger på traditionens gods for at overveje: hvad er vigtigt at bevare, hvad er uopgiveligt, og hvad må vi forandre for at kunne bevare det, vi holder af. Det er rettidig omhu at overveje, om nogle former, det være sig liturgiske, sproglige eller musikalske, har behov for justering for at kunne formidle evangeliets budskab ind i den samtid og de livsformer, der forandrer sig. Dertil hører man ofte den indvending, at hvis man ændrer sproget og formen, ændrer man også på indholdet, altså hvis man ændrer på liturgien, ændrer man også på teologien. Det er korrekt, men det må man så have mod til. For vælger man ingen forandringer at gøre, står man ikke nødvendigvis på sikker grund. Hermeneutisk set gælder det modsatte nemlig også: Hvis man ikke ændrer sproget og formerne, når verden omkring forandrer sig i sprog og tankesæt, så ændrer man over tid i virkeligheden også indholdet, blot utilsigtet. Eller anderledes sagt: Hvis man vil sige det samme, bliver man nødt til at sige noget nyt.

Uanset om vi så forsøger at holde liturgien uforandret, så forandrer teologien sig i takt med at indsigter og tankesæt forandrer sig. Derfor skal vi ikke tøve med at drøfte liturgi, blot fordi det får indflydelse på teologi. Tværtimod. Vi skal lade de to aspekter spille ind på hinanden.

### **Lokal involvering i arbejdet med gudstjenesten**

Gudstjenesten er den lokale menigheds, og derfor må denne involveres i arbejdet med den. I Haslev Kirke medvirker menighedsrådet, et gudstjenesteudvalg, forskellige personalegrupper og fagpersoner, såvel som kirkegængere, både de hyppige af slagsen og de mindre vante. Gudstjenesteudvalget leder processen og mødes ca. 6 gange om året. Der afholdes gudstjenestesamtaler ca. 6 gange årligt efter søndagsgudstjenesten, hvor alle er inviteret til at bidrage med deres oplevelse af gudstjenesten, herunder de forandringer, gudstjenesteudvalget har iværksat, samt ønsker og ideer til gudstjenesten. Derudover har gudstjenesten fået god plads på et menighedsmøde, bl.a. i form af gruppesamtaler, hvor man har diskuteret og noteret mange konstruktive bidrag fra deltagerne.

Spørgsmål, der ofte har været oppe at vende i gudstjenestesamtalerne ligner spørgsmål, der findes i fagudvalgenes rapporter om gudstjeneste, dåb og nadver. Eksempelvis:

Hvad betyder mest i gudstjenesten for dig?

Hvad bidrog i dag til at gøre gudstjenesten god? Find eksempler!

Var der elementer, som du særligt lagde mærke til? Hvorfor?

Mulighed for at stille spørgsmål til musikerne eller præsten ang. dagens gudstjeneste, f.eks. om begrundelser for de valg, der var truffet.

### **Gudstjenesten skal både afspejle den lokale menighed, folkekirken og kirkens lange og fælles tradition**

I Haslev Kirke er der udpræget konsensus om, at gudstjenesten skal være forankret i kirkens lange og fælles tradition. Det er et ønske, at man kan komme fra et hvilket som helst sted i landet og genkende den folkekirke, man er medlem af. Men det er også helt naturligt og ønskeligt, at man kan mærke den lokale egenart. Dette både-og bør være, et særkende ved kirken. Og det må som udgangspunkt være den lokale menighed, der bedst ved, hvad der begår sig godt i egen sammenhæng, da man kender tradition, ønsker og områdets demografi.

At holde den lokale gudstjeneste-samtale i gang (i bred forstand) er essentiel, ikke bare for at skabe relevante eller nutidige gudstjenester, men også fordi, at samtalens deltagere derved opnår en fælles og dybere forståelse for gudstjenestens sammenhæng og historie. En anden frugt af samtalen er også en bedre forståelse for vores forskellighed i synet på gudstjenesten, hvilket gavner rummeligheden og styrker respekt og nænsomhed i arbejdet.

En samtale på tværs af sogne- provsti og stiftsgrænser er også afgørende. Dels for at fastholde det fælles som folkekirke og at stå sammen om fælles gudstjenestetradition, og dels for at spejle os i hinanden til gensidig inspiration.

### **Gudstjenesten for alle – og alle de andre gudstjenester og tilbud**

Søndagsgudstjenesten (højmesse) skal være for hele menigheden, ung, gammel, høj, lav, hjemmefant og sjælden gæst. Det er dog almindelig kendt, at det i praksis ikke er alle, der føler, at den er for dem, f.eks. den yngre del af medlemmerne. Men idealet om en gudstjeneste for alle er alligevel vigtigt at holde højt, så søndagsmenigheden ikke bliver en eksklusiv klub af garvede kirkegængere på den ene side, eller så vi ender med en form for løbende forklaringsgudstjeneste for nye kirkegængere på den anden side.

Det gør ikke noget, at man skal lære gudstjenesten at kende gennem gentagne besøg og kateketiske tilbud, men samtidig skal vi lægge os i selen for, at gudstjenesten kan opleves om imødekomende og gæstfri, for dem, der kommer lige ind "fra gaden". Det er et spændingsfelt at navigere i. Vil man skabe oplevelsen af gæstfrihed, har menigheden naturligvis en rolle at spille. Men helt afgørende er det også, hvilke signaler gudstjenestens medvirkende, såvel frivillige som ansatte, sender. Præster og øvrige ansatte opfattes som repræsentanter for institutionen, og deres fremtoning, kropssprog og talte ord er vigtige i mødet.

Arbejdet med en vedkommende og rummelig gudstjeneste er ikke kun et spørgsmål om højmissen. Det vedrører også kirkens øvrige fællesskaber og aktiviteter, herunder andre gudstjenester, kirkelige aktiviteter og kateketiske tilbud, som dels kan bygge bro til søndagsgudstjenesten og dels være et nødvendigt alternativ. Disse tilbud kan samtidig være sted for mere eksperimenterende tilgange til gudstjenester, som løbende kan berige højmissen med nye ideer. En sådan tilgang letter også presset på højmissen og arbejdet med den.

### **Det mindre sogn og behov for alternativer**

Det konkrete behov for flere variationsmuligheder i gudstjeneste og liturgi afhænger blandt andet af, hvilket sogn, der er tale om, hvordan demografien er i menighed og sogn, og hvilke ressourcer, der er tilstede. I en række situationer er det de små og tyndt befolkede sogne og lav kirkegang, der har størst behov for alternativer til det nuværende højmesseritual. Det større sogn har bedre muligheder for at udvikle gudstjenesten inden for den nuværende ordnings rammer, for her er der ofte en sangstærk menighed, mange frivillige, og flere musikalske ressourcer osv. I det lille landsogn med få gudstjenestedeltagere kan det virke unaturligt at gennemføre en fuld højmesse-liturgi efter bogen. Mange, der har prøvet det, ved, at det kan virke stift og kunstigt, f.eks. med gentagne menighedssvar. Så ikke mindst for de små sognes skyld, har vi brug for større frihed til f.eks. at have kortere og mere enkle liturgier, der giver mindre distance.

## **2. Replik til rapport om dåb og nadver**

Dette bidrag vil tale for:

- En fortsat diskussion af sakramenternes teologi. Vi har behov for nyfortolkninger/-udlægninger af sakramenterne, der giver plads til de teologiske vægtlægninger, der er kendetegnende for vores tid.
- En justering af ritualerne, som rummer sproglig fornyelse og bedre plads til variationer afhængigt af kontekst. Ritualerne bør være delvist autoriserede.

Ud over en tak for det grundlæggende solide oplæg i rapporten og viljen til at bringe sakramenterne til debat, vil vi også gerne konstatere, at rapporten lægger relativt meget vægt på det lutherske og historiske og relativt lidt vægt på de forhold i samtiden, der kalder på fornyet arbejde med dåb og nadver (f.eks. sprogtone og forståelsesramme). Derfor vil vi gerne understrege, at det særligt i et fornyet arbejde med dåben er af vigtighed, hvordan ritualet og den samlede kirkelige begivenhed i højere grad kan opleves som forståelig, vedkommende og eksistentielt relevant for deltagerne.

### **Dåbens teologi**

Vi står i den lutherske tradition og ønsker at blive ved med det, derfor må vi også diskutere den, herunder følger et par eksempler på, hvor kritisk favntag er relevant:

Rapporten peger på, hvordan det nuværende dåbsritual og den lutherske traditions forståelse af dåben generelt kan have tendens til en overfokusering på 2. trosartikel ift. 1. og 3. Altså et kristologisk fokus på død, synd og frelse, samt nærmest fravær af skabelsteologi, og kun lidt plads til fællesskab, kirke, forpligtelse og den gave der skal realiseres under kærlighedsbuddets fortegn. Denne overvejelse deler vi.

Arvesynsbegrebet følger med som en brik fra traditionen, vi må forholde os til. At synden er en realitet, og menneskets liv er præget heraf både før og efter dåben, står ikke til diskussion. Men hvis vi genbruger arvesynsbegrebet, bliver vi nødt til at afgrænse os ift. Augustins og reformatorernes forståelse af det og udlægge begrebet i overensstemmelse med den forståelse, vi kan have i dag.

På samme måde med dåbens vigtighed og nødvendighed. Confession Augustana er entydig: Uden dåb er man fortabt. Sådanne udsagn må vi leve med at have i bekendelsesskrifter, da vi ønsker at have den tradition med os, som vi står i. Men mange af os finder det nødvendigt samtidig at lægge afstand til dem (eller i det mindste hævde plads til andre syn). I dag vil mange ikke omtale dåben som frelsesnødvendig, men på andre måder sige, at dåben er nødvendig, f.eks. som tilsigelse, for at høre løftet om Guds nåde og frelse og for at forstå, hvem vi er i Guds rige/fortælling.

I forlængelse heraf skal berøres tanken om mennesket som Guds barn. I dåben handler Gud ved at tilsige mennesket sit løfte om nåde og frelse. Med dåben kommer man til at tilhøre Kristus og menighedens fællesskab. I den forstand er dåben helt nødvendig, men vel at

mærke nødvendig for mennesket for at stå i relation til Gud for at kunne modtage troen som gave. Dåben er ikke nødvendig for Gud. Derfor kunne det – også set i lyset af Confessio Augustana - være ønskeligt, om ritualet kunne tone ned for det aspekt, at det præcis er i dåben, mennesket *bliver* Guds barn, fordi det let får den undertone, at man uden dåb står uden for nådens mulighed. Der bør være plads til den forståelse, at Guds nåde gælder ethvert menneske uanset dåb. Dåben er vigtig og nødvendig, men ikke frelsesnødvendig i klassisk forstand. Baggrunden for det synspunkt er, at Kristusbegivenheden omfatter hele skaberværket og alle tider. Heraf følger blandt andet et ønske om en dåbsbøn, eller flere, som i mindre grad end den nuværende ("hvori du gør os til dine børn"), understreger dåben som netop den begivenhed, hvori Gud gør mennesket til sit barn.

## **Dåbsritualet**

Det er naturligt, at dåbsritualets form og fasthed må genovervejes. Vi ser jo i disse år en forandring, hvor dåben i praksis gradvist løsnes fra sin tidligere næsten entydige plads i højmessen til at finde forskellige rammer (dåbsgudstjenester, kortere individuelle dåbsbegivenheder (særligt i coronatiden), drop-in dåb osv). Barsedåb er ikke længere helt så fast en selvfølge, fordi større børn, konfirmander, voksne (herunder en del med anden religiøs baggrund) søger dåben. Der sker en uddifferentiering i forskellige dåbssituationer, og det kalder på mulighed for forskellige ritualer, herunder især variationer i bønner og bibeltekster. Af samme grund oplever vi det i stigende grad relevant at have en kort dåbstale til den konkrete situation. I Haslev Kirke er det – som i mange andre kirker – blevet helt fast praksis, at præsten indleder dåben med en tale til dagen. Talen bliver altid taget godt imod, og ud fra responsen fra såvel dåbsfamilier som menighed får man det indtryk, at netop den direkte og nærværende bidrager til, at begivenheden bliver mere vedkommende og lettere tilgængelig.

Sædvanligvis indledes en gudstjeneste med barsedåb med en indgangsprocession for dåbsfamilie(r) og præst, hvor børn bærer lys ind foran dåbsbarnet og stiller lysene på døbefonten. Dette element virker inddragende og er samtidig med til at understrege såvel højtidelighed som velkomst, når der med lys banes vej for barnet.

Det er vores oplevelse, at musik og sang hører til de givtige områder at differentiere på, når dåbssituationen er en anden. Derfor har vi blandt andet brug for flere dåbssalmer, der taler ind i forskellige livssituationer, og som taler forskellige tonesprog.

## **Fremtidigt dåbsritual med delvis autorisation**

Haslev Kirke har de seneste år som liturgisk frisogn men også tidligere gjort tilføjelser til det autoriserede dåbsritual. Dåbsritualet praktiseres ens af alle kirkens tre præster med undtagelse af bønnens formulering og fremvisningen (se bilag: Dåbsliturgi i Haslev 2020), og generelt er det oplevelsen, at det tages godt i mod af såvel dåbsfamilier som menighed, og trods nuanceforskelle genkendes af alle som vores fælles kristne dåb.

For at man kan tale om, at dåben er den samme, tror vi på vigtigheden af, at en kerne af ritualer er autoriseret. Det er vores håb, at udvalgsarbejdet, rapporterne og de efterfølgende drøftelser vil føre til et videre arbejde med et justeret dåbsritual, som er delvist autoriseret. Herunder følger et forslag til led i en justeret dåbsliturgi:

Procession (frit)

Dåbstale (frit, men anbefalet)

Lovprisning – (autoriseret led og formulering)

Bøn (autoriseret som led, men fri formulering med forskellig inspiration angivet)

Tekstlæsninger Matt 28,16-20 – (autoriseret) – derudover kan der tilføjes valgfri tekster, f.eks. Mark 10,13-16 (valget af anden tekst kan bero på kontekst, barn/voksen eller særlig livsomstændigheder/begivenhed osv.)

Fælles trosbekendelse - (valgfrit)

Korstegnelse – (autoriseret led og formulering)

Tilspørgsel – (autoriseret led og formulering, men med valgfrihed til forkortet eller fuld længde)

Dåbshandling – (autoriseret led og formulering)

Dåbsvelsignelse (autoriserede valgmuligheder)

Fadervor – (autoriseret)

Fremvisning (frit)

Forældre- og fadder-/vidnetiltale (autoriseret som led, men fri formulering med inspiration angivet)

NB: spørgsmålet om hjemmedåb foreslås udeladt

## **Nadver**

Haslev Kirkes arbejde med nadveren har centreret sig om, hvordan nadverens mangfoldige indhold og erfaringen af den i højere grad kan få plads. F.eks. oplevelsen af Guds nærvær og af fællesskabet. I Haslev Kirke er nadveren for alle – også små børn. Helt generelt er det en vigtig pointe for os, at nadverbordet i kirken står åbent for enhver.

Nadveren har mange betydninger. I den tidlige kristne kirke handlede nadver blandt andet om fællesskab (også vigtigt for Luther jf. nadversermonen fra 1519), om delagtighed i Kristus og i hinanden. Ligesom også skabelsen, ihukommelsen, taksigelsen, påkaldelsen af Helligånden, sonofferet og diakonien tidligere har været mere fremtrædende aspekter ved nadveren.

I den lutherske kirke har vi været/er vi meget præget af den teologiske forståelse, at nadver handler om syndsforladelse. Med det nuværende nadverritual og salmen ”O, du Guds lam” fremhæves offertanken, uden at motivet udfoldes, hvorfor nadverritualet kan blive forstået som en individuel begivenhed uden fællesskab og uden Martin Luthers forståelse af nadveren som gave. (i Haslev Kirke bruger vi ritual c i justeret form – se vedhæftede: Haslev liturgi 2020 i prøveperiode)

Vi ønsker i Haslev Kirke at åbne for et mere flertydigt fortolkningspotentiale. Vi ønsker også sproglige justeringer. Ikke sådan at vi ønsker, at alting skal forklares, for det er også en del af nadverens væsen at være et mysterium, men vi ønsker ikke at nadverens uforståelighed skal skyldes forældede ord og sætningskonstruktioner. En mulig løsning kunne være at have et udvalg af forskellige indledninger (som i nadverbønnerne i Gudstjenestens bønner I), der i nutidigt sprog peger på forskellige temaer ved nadveren. Indledningerne i nadverritual A, B og C er ikke tematisk udtømmende, og vi mangler f.eks. også indledninger, der i højere grad rammer børn og unge, eller indledninger, der kan slå en diakonal tone an.

### **Nadveren i Haslev Kirke**

I et forsøg på at skabe en flertydig nadver har vi i Haslev Kirke gennem de seneste par år som liturgisk frisogn afprøvet (se vedhæftede: Haslev liturgi 2020 i prøveperiode). Vi bruger derfor en anden nadverbøn, som dels er selvskrevet og dels har lånte formuleringer, hvor vi blandt andet giver plads til aspekter af etik og sendelse ud i verden. I stedet for 439 (”O, du Guds lam”) synger vi DDS 192, 3 (Kærligheden, hjertegløden” på Laubs melodi), fordi vi savnede alternativer. I et fremtidigt liturgisk arbejde kunne vi tænke os andre eksempler på, hvordan Agnus Dei-leddet kan udtrykkes både sprogligt og musikalsk. Vi har også flyttet kirkebønnen hen, så den nu erstatter takkebønnen, blandt andet fordi det liturgisk fremmer et diakonalt præg ved nadveren.

På linje med en forandret nadverbøn har vi jf. bilaget også andre bortsendelsesord. Her kunne man også ønske flere alternativer, f.eks. med en diakonal vinkling, der kunne understrege sendelsen.

Desuden har vi grundet COVID19 i en periode haft stående altergang med tavs uddeling, hvor i hvert fald den tavse uddeling er blevet taget godt imod.

### **Et fremtidig nadverritual**

Ud fra vores erfaringer mener vi, at følgende led bør autoriseres som et fælles minimum:

Nadverbøn (som led men med mulighed for forskellig ordlyd)

Fadervor (hvis ikke den allerede er bedt i forbindelse med dåb)

Indstiftelsen



## Uddeling

Bortsendelsesord (som led men med mulighed for forskellig ordlyd)

Herudover kan tilføjes alle eller nogle af følgende led afhængig af kontekst: indledning, helligsang (sanctus & benedictus), nadversalme (Agnus Dei eller en anden), fredshilsen og takkebøn. Det er ikke vores ærinde at forkorte nadveren, tværtimod er der nogle i menigheden, der ønsker, at den får mere plads og giver rum for fordybelse og elementet af mysterium. Men nadverliturgien skal passe til både gudstjenesten og menigheden.

### 3. Replik til rapport om autorisation og frihed

Gudstjenestearbejdet ved Haslev Kirke har ikke ført til radikale forandringer, og i menighedsråd og menighed er der et ønske om i de lokale skikkelser fortsat at kunne genkende den klassiske gudstjeneste. Vi ønsker ikke fuldstændig frihed omkring gudstjeneste og ritualer. Modsat ser vi et behov for plads til lokale forskelle. Med udgangspunkt i de tre opstillede modeller for autorisation anbefaler vi, at der arbejdes videre i den retning, der kaldes Model 3, Mellemsvejen. Her sikres en grad af ensartethed, samtidig med, at der bliver plads til lokale forskelle.

Når det gælder tekster og musik i kirken, mener vi, at kirken fortsat har glæde af og behov for at have en autoriseret salmebog og alterbog med ritualer og tekster til kirkeåret. Men vi har behov for at diskutere og (re-)definere, hvad vi forstår ved autorisation. Dels fordi autorisationen kan blive en spændetrøje, hvis den tolkes restriktivt, og dels fordi praksis i menighederne ikke er, at man holder sig til de autoriserede bøger. Autoriserede tekster har deres plads, ikke som begrænsning, men som vejledning for menighed og præst:

- Den Danske Salmebog rummer en stor sangskat, men det er utidssvarende, hvis man som udgangspunkt kun må vælge salmer derfra. Der bør være frihed til, at man uden ansøgning hos tilsynet kan bruge andre udgivelser og enkeltsalmer, f.eks. Kirkesangbogen, 100 Salmer, Salmer og sange i skole og kirke, Salmedatabasen osv. Menighedsråd, musikere og præster kan lokalt sætte rammerne for den retning, man ønsker. (hvilket ikke ville repræsentere noget nyt, men blot anerkende og lovliggøre praksis). Om salmerne er der også at sige, at vi har behov for at afprøve nyt i menighederne. Vi håber, at det også kan høre til tilsynets rolle at tilskynde til, at nye salmer bliver afprøvet.

- Alterbogens kollekter har i mange sogne udspillet deres tid. Der bør være frihed til, at man umiddelbart kan bruge andre bønner, f.eks. de velkendte samlede udgivelser som Holger Lissners eller Gudstjenestens bønner. Der bør også være frihed til, at man på kollekternes plads har selvskrevne bønner. Rammerne kan menighedsråd og præst afgøre lokalt. (dette punkt er også blot en anerkendelse af det, der mange steder allerede er praksis).

- Biblen er fælles gods, og det har en stor værdi, at vi har faste tekstrækker. Man kunne dog meget vel overveje, om en tredje tekstrække skulle tilføjes. Bibellæsningerne er noget af det, der let kan hægte det utrænede øre af, navnlig pga. sproget. Derfor mener vi, det bør være frit at benytte den til enhver tid seneste bibeloversættelse, aktuelt Biblen 2020, og før det Den nye oversættelse. Dette er naturligvis også en beslutning, man kan træffe lokalt.

Det skal siges, at der jo mange steder gives frihed af den slags, vi efterspørger ovenfor. Vi ønsker blot at pege på, at det burde være reglen.

I forlængelse af ovenstående vil vi betone menighedsrådene som det besluttende organ angående den lokale kirkes liv, og vi vil betone det enkelte sogns frihed ud fra en luthersk menighedsforståelse. Dette naturligvis inden for fælles folkekirkelige rammer, men uden at man eksempelvis principielt skulle spørge om lov til at benytte en salme, der ikke stod i Den Danske Salmebog eller et af biskoppen på forhånd godkendt tillæg.

Autorisationsoplægget stiller også spørgsmålet om tilsyn. I debatten kaldes der fra tid til anden på mere og skrapere tilsyn med menighedernes gudstjenestep praksis, hvilket giver tilsyn en klang af kontrol. Det svarer ikke til vores erfaring af tilsyn (i Roskilde Stift) og heller ikke til vores ønske for fremtiden. Vi vil gerne forstå tilsyn også som inspiration og vejledning, som biskoppens omsorg for menighederne, som den centrale kirkes interesse for det lokale gudstjenesteliv. Tilsyn skal sikre rammerne for god evangelisk-luthersk forkyndelse og levende gudstjenester med menighedsfællesskab. Biskopperne hverken kan eller skal deltage i udviklingen i alle de lokale sogne, men de kan gennem opmærksomhed og ressourcetildeling på stifts- og landsplan inspirere og understøtte en kvalificeret samtale og udvikling. Især mindre sogne kan have brug for inspiration og opmuntring til at indlede en drøftelse af, hvordan man kan fremme gudstjenestelivet på sit sted.

## Afslutning

Ser man tilbage på tidligere processer omkring liturgiske forandringer, er det tydeligt, at den slags kræver lange tilløb og stor tålmodighed. Fra det lokale arbejde med gudstjenesten ved vi også, at helt afgørende nøgleord er nænsomhed og lydhørhed. Når man først rigtigt træder ind i samtalen om traditionens gods og betydningslag, bliver man naturligt ydmyg. Så en fordybende samtale betyder ikke nødvendigvis øget lyst til forandring, men fører som nævnt til forståelse og fascination af tradition og betydningslag.

Vi har ingen forventning om, at vi efter disse rapporter og deres drøftelse pludselig står med ny ritualbog og alterbog, men vi har en forhåbning om, at rapporterne og høringsperioden ikke er et punktum, men et startskud til en løbende proces på det liturgiske område, noget lokalt i menighed og provsti, andet i stiftsregi og nationalt. Vi håber, at fremtiden byder på flere samtaler. Vi kunne drømme om mere inspiration til at arbejde med gudstjeneste og liturgi, og vi kunne drømme om rammer, der understøtter opsamling og deling af erfaringer. Det være sig ressourcepersoner/-grupper, det være sig kurser og materialer – og ikke mindst opmuntring til at dykke ned i emnerne. Om dette bedst opnås gennem et fælles liturgisk center, f.eks. i tilknytning til FUV, gennem stående arbejdsudvalg eller gennem stiftsmæssige indsatser, f.eks. ansatte gudstjenestekonsulenter, vil vi ikke bedømme. Men det afgørende er, at arbejdet når ud lokalt og ikke bliver et centraliseret akademisk center.

Velvidende, at liturgiske processer tager tid, og velvidende, at der både med og uden tilsynets velsignelser allerede pågår fornyelse og afprøvning ude i sognene, som ligger uden for de autoriserede rammer, vil vi gerne appellere til en høj grad af frihed i den mellemliggende periode, indtil noget nyt sker fra officielt hold. Det vil være til skade for lokalt engagement, gudstjenesteliv og menighedernes selvforståelse, hvis en mellemtid blev opstramningstid.

Vi glæder os til fremtidens arbejde med gudstjeneste og liturgi og vil som menighed gerne bidrage i den videre proces.

*Denne kommentar/dette hørings svar fra Haslev Kirkes Menighedsråd er behandlet i gudstjenesteudvalg og menighedsråd.*

Karen Bryld Hansen  
formand

Ole Bjerglund Thomsen  
sognepræst

Bilag:

- Haslev liturgi 2020 i prøveperiode
- Dåbsliturgi i Haslev 2020